

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLİMLER FAKÜLTESİ YAYINLARI NO : 496

T Ü R K **ANAYASA METİNLERİ**

1839 — 1980

Prof. Dr. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK

Prof. Dr. Suna KILI

2. B A S I

Ankara - 1982

TBMM KUTUPHANESİ

KANUNU ESASİ²

7 zilhicce 1293 (1876)
Memaliki Devleti Osmaniye

Madde 1 — Devleti Osmaniye memalik ve kıtaatı hazırayı ve eyalâtı mümtazeyi muhtevi ve yek vücud olmağla hiç bir zamanda hiç bir sebeble tefrik kabul etmez.

Madde 2 — Devleti Osmaniyenin payıtahtı İstanbul şehridir ve şehri mezkurun sair bilâdı osmaniyeden ayru olarak bir güne imtiyaz ve muafiyeti yoktur.

Madde 3 — Saltanatı seniyei osmaniye hilâfeti kübrayı islâmiyeyi haiz olarak sülalei âli Osmandan usulü kadimesi veçhile ekber evlada aittir.

Madde 4 — Zatı hazireti padişahi hasbel hilâfe dini islâmın hamisi ve bilcümle tebeai osmaniyenin hükümdar ve padişahıdır.

Madde 5 — Zatı hazireti Padişahinin nefsi hümayunu mukaddes ve gayri mesuldür.

Madde 6 — Sülalei âli osmanın hukuku hürriye ve emval ve emlâki zatiye ve madâmelhayat tahsisatı maliyeleri tekafülü umumi tahdındadır.

Madde 7 — Vükelânın azil ve nasbı ve rütbe ve menasıp tevcihi ve nişan itası ve eyalâtı mümtazenin şeraiti imtiyaziyelerine tevfikân icrayı tevcihatı ve meskûkat darbı ve hutbelerde namının zikri ve düveli ecnebiye ile muahedat akdi ve harb ve sulh ilânı ve

² 1. Tertip **Düstur** Cilt: 4, s. 4-20.

Kanunu Esasinin ilk metninde maddeler «birinci madde» şeklinde yazıldığı halde tâdillerinde «Madde 1» şeklinde yazılmıştır. Bugünkü kullanışa daha elverişli olan bu ikinci usul tercih olunmuştur.

kuvvei berriye ve bahriyenin kumandası ve harekatı askeriye ve ahkâmı şeriye ve kanuniyenin icrası ve devairi idarenin muamela-tına müteallik nizamnamelerin tanzimi ve mücazaatı kanuniyenin tahfili veya affı ve meclisi umuminin akt ve tatili ve ledel iktiza heyeti mebusanın azası yeniden intihap olunmak şartile feshi hu-kuku mukaddesei Padişahi cümlesindedir.

Tebaaî Devleti Osmaniyenin hukuku umumiyesi

Madde 8 — Devleti Osmaniye tabiyetinde bulunan efradın cümlesine herkangi din ve meshepten olur ise olsun bila istisna Osmanlı tabir olunur ve osmanlı sıfatı kanunen muayyen olan ahvale göre istihsal ve izae edilir.

Madde 9 — Osmanluların kâffesi hürriyeti şahsiyelerine ma-lik ve aherin hukuku hürriyetine tecavüz etmemekle mükelleftir.

Madde 10 — Hürriyeti şahsiye her türlü taarruzdan masundur. Hiç kimse kanunun tâyin ettiği sebep ve suretten maada bir ba-hane ile mücazat olunamaz.

Madde 11 — Devleti Osmaniye'nin dini dini islâmdır. Bu esası vikaye ile beraber asayışı halkı ve adabı umumiyeyi ihlâl etme-mek şartile memaliki osmaniyede maruf olan bilcümle edyanın serbestii icrası ve cemaatı muhtelifeye verilmiş olan imtiyazatı mezhebiyenin kemakân cereyanı Devletin tahdi himayetindedir.

Madde 12 — Matbuat kanun dairesinde serbesttir.

Madde 13 — Tebaaî osmaniye nizam ve kanun dairesinde ti-caret ve sanat ve felahet için her nevi şirketler teşkiline mezun-dur.

Madde 14 — Tebaaî osmaniyeden bir veya bir kaç kişinin ge-rek şahıslarına ve gerek umuma müteallik olan kavanin ve niza-mata muhalif gördükleri bir maddeden dolayı işin merciine arzu-hal verdikleri gibi meclisi umumiye dahi müddei sıfatile imzalı ar-zuhal vermeğe ve memurinin ef'alinden iştikâye selahiyetleri var-dır.

Madde 15 — Emri tedris serbesttir. Muayyen olan kanuna te-baiyet şartile her osmanlı umumi ve hususi tadrise mezundur.

Madde 16 — Bilcümle mektepler Devletin tahtı nezaretindedir.

Tebaaı osmaniyeenin terbiyesi bir sıyaktı ittihat ve intizam üzere olmak için iktiza eden esbaba teşebbüs olunacak ve mileli muhtelifenin umuru itikadiyelerine müteallik olan usulü talimiyeye halletirilmeyecektir.

Madde 17 — Osmanlıların kâffesi huzuru kanunda ve ahvali diniye ve mezhebiyeden maada memleketin hukuk ve vezaifinde mütesavidir.

Madde 18 — Tebaaı osmaniyeenin hidematı devlette istihdam olunmak için devletin lisanı resmisi olan türkçeyi bilmeleri şarttır.

Madde 19 — Devlet memuriyetinde umum tebaa ehliyet ve kabiliyetlerine göre münasip olan memuriyetlere kabul olunurlar.

Madde 20 — Tekalifi mukarrere nizamatı mahsusasına tevfi kan kaffei tebaa beyninde her kesin kudreti nisbetince tarh ve tevzi olunur.

Madde 21 — Herkes usulen mutasarrıf olduğu mal ve mülkten emindir. Menafii umumiye için lüzumu sabit olmadıkça ve kanunu mucibince değeri bahası peşin verilmedikçe kimsenin tasarrufunda olan mülk alınamaz.

Madde 22 — Memaliki Osmaniyeede herkesin mesken ve menzili taarruzdan masundur. Kanunun tâyin eylediđi ahvalden maada bir sebeble hükümet tarafından cebren hiç kimsenin mesken ve menziline girilemez.

Madde 23 — Yapılacak usulü muhakeme kanunu hükmünce hiç kimse kanunen mensup olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye gitmeye icbar olunamaz.

Madde 24 — Müsadere ve angarya ve cerime memnudur. Fakat muharebe esnasında usulen tâyin olunacak tekalif ve ahval bundan müstesnadır.

Madde 25 — Bir kanuna müstenit olmadıkça vergi ve riisumat namı ile ve namı aherle hiç kimseden bir akçe alınamaz.

Madde 26 — İşkence ve sair her nevi eziyet katiyen ve külliyyen memnudur.

Vükelâyı Devlet

Madde 27 — Mesnedi sadaret ve meşihati islâmiye tarafı Pa-
dişahiden emniyet buyurulan zatlara ihale buyurulduğu misullü
sair vükelânın memuriyetleri dahi ba iradei şahâne icra olunur.

Madde 28 — Meclisi vükelâ sadriazamın riyaseti tahtında ola-
rak aktolunup dahili ve harici umuru mühimmenin merciidir. Mü-
zakeratından muhtacı istizan olanların kararları iradei seniye ile
icra olunur.

Madde 29 — Vükelâdan herbiri dairesine ait olan umurdan
icrası mezuniyeti tahtında bulunanları usulüne tevfikân icra ve ic-
rası mezuniyeti tahtında olmıyanları sadriazama arzeder. Sadri-
azam dahi o makule mevaddan müzakereye mühtaç olmıyanların
muktezasını icra veyahut tarafı hazreti padişahiden istizan ederek
ve muhtacı müzakere bulunanları meclisi vükelânın müzakeresine
arzeyliyerek müteallik buyurulacak iradei seniye mucibince iktiza-
sını ifa eyler. Bu mesalihin envağ ve derecatı nizamı mahsus ile
tâyin olunacaktır.

Madde 30 — Vükelâyı devlet memuriyetine müteallik ahval
ve icraattan mesuldür.

Madde 31 — Mebusan âzasından biri veyahut birkaçı Heyeti
Mebusanın dahil dairei vazifesi olan ahvaldan dolayı vükelâyı dev-
letten bir zat hakkında mes'uliyeti mucip şikâyet beyan ettiği hal-
de evvelâ Heyeti Mebusanın nizamı dahilisi mucibince ve misillü
mevaddın heyete havalesi lâzım gelip gelmiyeceğini müzakereye
memur olan şubede tetkik olunmak üzere şikâyeti müş'ir Heyeti
Mebusan reisine verilecek tahrir reis tarafından nihayet üç gün
zarfında o şubeye gönderilir ve bu şube tarafından tahkikatı lâ-
zime icra ve iştikâ olunan zat tarafından izahatı kâfiye istihsal
olunduktan sonra şikâyetin şayanı müzakere olduğuna dair ekse-
riyetle terkip olunacak kararname Heyeti Mebusanda kıraat oluna-
rak ve ledel iktiza şikâyet olunan zat davetle bizzat veya bilvasıta
vereceği izahat istima kılınarak âzayı mevcudenin sülûsen, ekse-
riyati mutlakasile kabul olunur ise muhakeme talebini müş'ir maz-
batası makamı sadarete takdim ile ledelarz müteallik olacak iradei
seniye üzerine keyfiyet Divanı Âliye havale olunur.

Madde 32 — Vükelâden itham olunanların usulü muhakeme-
leri kanunu mahsus ile tâyin edilecektir.

Madde 33 — Memuriyetlerinden hariç ve sırf zatlarına ait her-nevi deavide vükelânın sair efradı osmaniyeden aslâ farkı yoktur. Bu misillu hususatın muhakemesi ait olduğu mehakimi umumiye-de icra olunur.

Madde 32 — Vükelâden ithamı olunanların usulü muhakeme-leri kanunu mahsus ile tâyin edilecektir.

Madde 33 — Memuriyetlerinden hariç ve sırf zatlarına ait her-nevi deavide vükelânın sair efradı osmaniyeden aslâ farkı yoktur. Bu misillu hususatın muhakemesi ait olduğu mehakimi umumiye-de icra olunur.

Madde 34 — Divanı Âlinin daîrei ithamı tarafından müttehem olduğuna karar verilen vükelâ tebriyei zimmet edinceye kadar ve-kâletten sakıt olur.

Madde 35 — Vükelâ ile heyeti mebusan arasında ihtilâf olu-nan maddelerden birinin kabulünde vükelâ tarafından ısrar olu-nupta mebusan canibinden ekseriyeti arâ ile tafsilen esbabı mucî-be beyanile kat'iyen ve mükerreren reddedildiği halde vükelânın tebdili veyahut müddeti kanuniyesinde intisap olunmak üzere he-yeti mebusanın feshi münhasıran yedi iktidarı hazreti padişahide-dir.

Madde 36 — Meclisi Umumi mün'akit olmadığı zamanlarda devleti bir muhataradan veyahut emniyeti umumiyeyi halelden vi-kaye için bir zarureti mübreme zuhur ettiği ve bu bapta vaz'ına lüzum görünecek kanunun müzakeresi için meclisin celp ve cem'ine vakit müsait olmadığı halde Kanunu Esasi ahkâmına mugayir ol-mamak üzere heyeti vükelâ tarafından verilen kararlar Heyeti Me-busanın içtimaile verilecek karara kadar ba iradei seniye, muvak-aten kanun hüküm ve kuvvetindedir.

Madde 37 — Vükelâdan herbiri her nezaman muradeder ise heyetlerin ikisinde dahi bulunmak veyahut maiyetindeki rüesayı memurinden birini tarafından vekâleten bulundurmak ve iradı nu-tukta âzaya takaddüm etmek hakkını haizdir.

Madde 38 — İstizahı madde için vükelâdan birinin huzuru-na Meclisi Mebusanda ekseriyetle karar verilerek davet olundukta ya bizzat bulunarak veyahut maiyetindeki rüesayı memurinden birini göndererek irad olunacak suallere cevap verecek veyahut lüzum görür ise mes'uliyetini üzerine alarak cevabını tehir etmek selâhi-yetini haiz olacaktır.

Memurin

Madde 39 — Bilcümle memurin nizamen tâyin olunacak şart üzere ehil ve müstahak oldukları memuriyetlere intihap olunacaktır ve bu veçhile intihap olunan memurlar kanunen mucibi azil hareketi tahakkuk etmedikçe veya kendüsü istifa eylemedikçe veyahut devletçe bir sebebi zaruri görülmedikçe azil ve tepdil olunamaz ve hüsnü hareket ve istikamet eshabından olanlar ve devletçe bir sebebi zaruriye mebni infisal edenler nizamı mahsusunda tâyin olunacağı veçhile terekkiyata ve tekaüt ve mazuliyet maaşlarına nail olacaklardır.

Madde 40 — Her memuriyetin vezayifi nizamı mahsus ile tâyin olunacağından her memur kendü vazifesi dairesinde mes'uldür.

Madde 41 — Memurun âmirine hürmet ve riayeti lâzımeden ise de itaati kanunun tâyin ettiği daireye mahsustur. Hilâfı kanun olan umurda amire itaat mes'uliyetten kurtulmağa medar olamaz.

Meclisi Umumi

Madde 42 — Meclisi Umumi Heyeti Âyan ve Heyeti Mebusan namlarile başka başka iki heyeti muhtevidir.

Madde 43 — Meclisi Umuminin iki heyeti beher sene teşrisani iptidasında tecemmu eder ve ba iradei seniye açılır ve mart iptidasında yine ba iradei seniye kapanur ve bu heyetlerden biri diğerinin müctemi bulunmadığı zamanda mün'akid olamaz.

Madde 44 — Zati hazireti padişahi devletce görünecek lüzum üzerine Meclisi Umumiyei vaktinden evvel dahi açar ve müddeti muayyenei içtimanı da tenkis veya temdit eder.

Madde 45 — Meclisi Umuminin yevmi hüşadında zatı hazireti padişahi veyahut taraflarından bilvekâle sadmazam hazır olduğu ve vükelâyı devletle iki heyetin âzayı mevcudesi birlikte buldukları halde resmi küşat icra olunup senei cariye zarfında devletin ahvali dahiliye ve münasebatı hariciyesine ve senei atiyede ittihazına lüzum görülecek tedabir ve teşebbüsata dair bir nutku hümayun kiraat olunur.

Madde 46 — Meclisi Umumi âzalığına intihap veya nasbolunan zevat meclisin yevmi küşadında sadriazam huzurunda ve o

gün hazır bulunmıyan olur ise mensup olduğu heyet müctemi olduğu halde reisleri huzurunda zatı hazireti padişahiye ve vatanına sadakat ve Kanununu Esasi ahkâmına ve uhdesine tevdi olunan vazifeye riayetle hilâfından mücanebet eyliyeceğine tahlif edilür.

Madde 47 — Meclisi Umumi âzası rey ve mütalea beyanında muhtar olarak bunlardan hiçbirisi bir gûna vaadü vaid ve talimat kaydı altında bulunamaz ve gerek verdiği reylerden ve gerek meclisin müzakeratı esnasında beyan ettiği mütalealardan dolayı bir veçhile itham olunamaz. Megerki meclisin nizamnamei dahilisi hilâfında hareket etmiş ola. Bu takdirde nizamnamei mezkûr hükümünce muamele görür.

Madde 48 — Meclisi Umumi âzasından birinin hiyanet ve Kanunu Esasiyi nakız ve ilgaye tasaddi ve irtikâp töhmetlerinden birile müttehem olduğuna mensup olduğu heyet azayı mevcudesinin sülüsani ekseriyeti mutlakasile karar verilür veyahut kanunen hapis ve nefyi mucip bir ceza ile mahkûm olur ise azalık sıfatı zail olur ve bu af'alin muhakemesile mücazâtı ait olduğu mahkeme tarafından rüyet ve hükmolunur.

Madde 49 — Meclisi Umumi âzasından herbiri reyini bizzat ita eder ve herbirinin müzakerede bulunan bir maddenin red ve kabulüne dair rey vermekten içtinabe hakkı vardır.

Madde 50 — Bir kimse zikrolunan iki heyetin ikisine birden âza olamaz.

Madde 51 — Meclisi Umumi heyetlerinin ikisinde dahi mürettep olan azanın nisfından bir ziyade hazır bulunmadıkça müzakereye mubaderet olunamaz ve kaffei müzakerat sülüsani ekseriyetile meşrut olmayan hususatta hazır bulunan azanın ekseriyeti mutlakası ile karargir olur ve tesavii ara vukuunda reisin reyî iki addedilür.

Madde 52 — Bir kimse şahsına müteallik dâvasından dolayı Meclisi Umuminin iki heyetinden birine arzuhal verdiği halde eğer evvela ait olduğu memurini devlete veyahut o memurların tabi buldukları mercie müracaat etmediği tebeyyün ederse arzuhali reddolunur.

Madde 53 — Müceddeden kanun tanzimi veya kavanini mevcudeden birinin tadili teklifi heyeti vükelaya ait olduğu gibi He-

yeti âyan ve Heyeti Mebusanın dahi kendü vazifei muayyeneleri dairesinde bulunan mevad için kanun tanzimini veyahut kavanini mevcudeden birinin tadilini istidaya salâhiyetleri olmakla evvelce makamı Sadaret vasıtası ile tarafı Şahaneden istizan olunarak iradei seniye müteallik buyrulur ise ait olduğu dairelerden verilecek izahat ve tafsilat üzerine layihalarının tanzimi Şûrayı Devlete havale olunur.

Madde — 54 Şûrayı devlette bilmüzakere tanzim olunacak kavanın layihaları Heyeti Mebusanda badehu Heyeti Ayanda tetkik ve kabul olunduktan sonra icrayı ahkamına İradei seniye hazireti Padişahi müteallik buyrulur ise düştürül amel olur ve işbu heyetlerin birinde katiyen reddolunan kanun layihası o senenin müddeti içtimaiyesinde tekrar mevkii müzakereye konulamaz.

Madde 55 — Bir kanun lâyihası evvelâ Heyeti Mebusanda badehu Heyeti Ayanda bend bend okunup ve her bendine rey verülüp ekseriyeti ara ile karar verilmedikçe ve badel karar heyeti mecmuası için dahi betekrar ekseriyetle karar hasıl olmadıkça kabul olunmuş olmaz.

Madde 56 — Bu heyetler vükelâden veya anların göndereceği vekillerden veya kendi azalarından olmayan veyahut resmen davet olunmuş memurinden bulunmayan hiç kimseyi gerek asaleten ve gerek bir cemaat tarafından vekaleten bir madde ifadesi için gelmiş olduğu halde asla kabul edemez ve ifadelerini istima eyliemez.

Madde 57 — Heyetlerin müzakeratı lisani türki üzere cereyan eder ve müzakere olunacak layihaların suretleri tab ile yövmü müzakereden evvel azaya tevzi olunur.

Madde 58 — Heyetlerde verilecek reyler ya tâyini esami veyahut işaret mahsusa veyahut reyi hafi ile olur. Reyi hafi usulünün icrası âzayı mevcudenin ekseriyeti arası ile karar verilmeğe mütevakıftır.

Madde 59 — Her heyetin inzibatı dahilisini münhasıran kendi reisi icra eder.

Heyeti Âyan

Madde 60 — Heyeti Âyanın reis ve âzası nihayet miktarı He-

yeti Mebusan âzasının sülüsü miktarını tecavüz etmemek üzere doğrudan doğruya tarafı hazireti padişahiden nasbolunur.

Madde 61 — Heyeti Ayana âza tâyin olunabilmek için asar ve efali umumun vüsuk ve itimadına şayan ve umuru devlette hidematı memduhesi mesbuk ve mütearif zevattan olmak ve kırk yaşından aşağı bulunmamak lâzımdır.

Madde 62 — Heyeti Âyan âzalığı kaydı hayat iledir. Bu memuriyetlere vükelâlık ve valilik ve ordu müşirliği ve kazazkerlik ve elçilik ve patriklik ve hahambaşılık memuriyetinde bulunmuş olan mazulinden ve berri ve bahri ferikândan ve sıfatı lazıme yi cami sair zevattan münasıpleri tâyin olunur. Kendü taleplerile devletce sair memuriyete tâyin olunanlar azalık memuriyetinden sakıt olur.

Madde 63 — Heyeti Âyanın azalık maaşı şehriye onbin kuruştur. Başka bir nam ile hazineden muvazzaf olan azanın maaş ve tâyini eğer onbin kuruştan dún ise ol miktara iblâğ olunur ve eğer onbin kuruş veya ziyade ise ibka olunur.

Madde 64 — Heyeti Âyan Heyeti Mebusandan verilen kavanin ve muvazene lâyhalarını tetkik ile eğer bunlarda esasen umuru diniyeye ve zatı hazireti padişahinin hukuku seniyesine ve hürriyete ve Kanunu Esasi ahkâmına ve devletin temamiyeti mülkiyesine ve memleketin emniyeti dahiliyesine ve vatanın esbabı müdafaa ve muhafazasına ve adabı umumiyeye halel verir bir şey görür ise mütalâasını ilâvesiyle ya kat'iyen red veyahut tadil ve tasvih olunmak üzere Heyeti Mebusana iade eder ve kabul ettiği lâyhaları tasdik ile makamı sadarete arz eyler ve heyete takdim olunan arzuhalleri bittetkik lüzum görür ise ilâvei mütalâa ile beraber makamı sadarete takdim eder.

Heyeti Mebusan

Madde 65 — Heyeti Mebusanın miktarı âzası tebaai osmani-yeden her ellibin nüfus zükûrda bir nefer olmak itibariyle tertip olunur.

Madde 66 — Emri intihap reyi hafi kaidesi üzerine müesses-tir. Sureti icrası kanunu mahsus ile tâyin olunacaktır.

Madde 67 — Heyeti Mebusan âzalığıle hükûmet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez. Fakat vükelâden intihap olunan-

ların âzalığı mücazdır vesair memurinden biri mebusluğa intihap olunur ise kabul edip etmemek yedi ihtiyarındadır. Fakat kabul ettiği halde memuriyetinden infisal eder.

Madde 68 — Heyeti Mebusan için azalığa intihabı caiz olmıyanlar şunlardır: Evvelâ tebaai devleti aliyyeden olmıyan saniyen nizamı mahsusu mucibince muvakkaten hizmeti eenebiye imtiyazını haiz olan salisen türkçe bilmiyen rabian otuz yaşını ikmal etmiyen hamisen hini intihapta bir kimsenin hizmetkârlığında bulunan sadisen iflâs ile mahkûm olupta iadeî itibar etmemiş olan sabian sui ahval ile müştehir olan saminen mahcuriyetine hükün; lâhik olupta fekki hacir edilmeyen tasian hukuku medeniyeden sakıt olmuş olan aşiren tabiiyeti eenebiye iddiasında bulunan kimselerdir. Bunlar mebus olamaz. Dört seneden sonra icra olunacak intihaplarda mebus olmak için türkçe okumak ve mümkün mer-tebe yazmak dahi şart olacaktır.

Madde 69 — Mebusan intihabı umumisi dört senede bir ker-re icra olunur ve her mebusun müddeti memuriyeti dört seneden ibaret olup fakat tekrar intihap olunmak caizdir.

Madde 70 — Mebusların intihabı umumisine heyetin mebdei içtimai olan teşrini saniden lâakal dört mah mukaddem başlanılır.

Madde 71 — Heyeti Mebusan âzasının herbiri kendini intihap eden dairenin ayrıca vekili olmayup umum osmanlıların vekili hükümündedir.

Madde 72 — Müntehipler intihap edecekleri mebusları mensup oldukları dairei vilâyet ahalisinden intihap etmeğe mecburdur.

Madde 73 — Ba iradei seniye Heyeti Mebusan feshile dağıtıldığı halde nihayet altı ayda müçtemi olmak üzere umum mebusasının müceddeden intihabına başlanılacaktır.

Madde 74 — Heyeti Mebusan âzasından biri vefat eder veya esbabı hacriyei meşruadan birine duçar olur veya bir uzun müddette meclise devam etmez veyahut istifa eder veya mahkûmiyet veya kabulü memuriyet cihetile âzalıktan sakıt olursa yerine nihayet gelecek içtimaa yetişmek üzere usulü veçhile diğeri tâyin olunur.

Madde 75 — Münhal olan mebusluk makamlarına intihap olunacak âzanın memuriyeti gelecek intihabı umumî zamanına kadardır.

Madde 76 — Mebuslardan herbirine beher sene içtimal için hazineden yirmibin kuruş verilecek ve şehriye beşbin kuruş maaş itibarile memurini mülkiye nizamına tevfikane azimet ve avdet harcırahı ita kılınacaktır.

Madde 77 — Heyeti Mebusan riyasetine heyet tarafından ekseriyetle üç ve ikinci ve üçüncü riyasetlere üçer neferki ceman dokuz zat intihap olunarak huzuru şahaneye arzile bunlardan birisi riyasete ve ikisi reis vekâletlerine ba iradei seniye tercih ve memuriyetleri icra kılınır.

Madde 78 — Heyeti Mebusanın müzakeratı alenidir. Fakat bir maddei mühimmeden dolayı müzakeratı hafi tutulmak vükelâ canibinden veyahut Heyeti Mebusanın âzasından onbeş zat tarafından teklif olundukta heyetin içtima ettiği mahal âzanın maadasından tahliye edilerek teklifin red veya kabûlü için ekseriyeti arâya müracaat edilür.

Madde 79 — Heyeti Mebusanın müddeti içtimaiyesinde âzadan hiç biri heyet tarafından ithama sebebi kâfi bulunduğuna ekseriyetle karar verilmedikçe veyahut bir cünha veya cinayet icra eder iken veya icrayı müteakip tutulmadıkça tevkif ve muhakeme olunamaz.

Madde 80 — Heyeti Mebusan kendüye havale olunacak kavanin lâyhalarını müzakere ile bunlardan umuru maliyeye ve Kanunu Esasiye taallûk eder maddeleri red veya kabul veyahut tâdil eder ve mesarifi umumiye muvazene kanununda gösterildiği vecihle heyeti mebusanda tafsilâtile tetkik olunduktan sonra miktarına vükelâ ile birlikte karar verilür ve buna karşılık olacak varidatın keyfiyet ve kemmiyeti ve sureti tevzi ve tedariki kezalik vükelâ ile birlikte tâyin edilür.

Mehakim

Madde 81 — Kanunu mahsusuna tevfikane tarafı devletten nasbolunan ve yedlerine beratı şerif verilen hakimler lâyenazildir. Fakat istifaları kabul olunur. Hakimlerin terekkiyatı ve meslekleri ve tebdili memuriyetleri ve tekaüdüleri ve bir cürüm ile mahkûmiyet üzerine azil olunmaları dahi kanunu mahsusu hükmüne ta-

bidir ve hakimlerin ve mehakim memurlarının matlup olan evsâfını işbu kanun irae eder.

Madde 82 — Mahkemelerde hernevi muhakeme alenen ceryan eder ve ilâmatın neşrine mezuniyet vardır. Ancak kanununda mu-sarrah esbaba mebni mahkeme muhakemeyi hafi tutabilir.

Madde 83 — Herkes huzuru mahkemede hukukunu muhafaza için lüzum gördüğü vasaiti meşruayı istimal edebilir.

Madde 84 — Bir mahkeme vazifesi dahilinde olan dâvanın herne vesile ile olursa olsun rüiyetinden imtina edemez ve bir ker-re rüiyetine veyahut rüiyeti için iktiza eden tahkikatı evveliyeye başlandıktan sonra tatil veya tâviki dahi caiz olamaz. Meğerki dâ-vadan keffiyed etmiş ola. Şu kadarki cezaya müteallik deavide hükûmete ait olan hukuk nizamı vechile yine icra olunur.

Madde 85 — Her dâva ait olduğu mahkemede rüyet olunur. Eşhas ile hükûmet beynindeki dâvalar dahi mehakimi umumiye-ye aittir.

Madde 86 — Mahkemeler hertürlü müdahelâttan azadedir.

Madde 87 — Deavii şer'iyeye mehakimi şer'iyede ve deavii nıza-miye mehakimi nıziyede rüyet olunur.

Madde 88 — Mahkemelerin sunuf ve vezaif ve selâhiyetinin derecat ve taksimatı ve hükâmın tavzifi kavanine müstenittir.

Madde 89 — Her ne nam ile olur ise olsun bazı mevaddı mahsusayı rüiyet ve hükmetmek için mehakimi muayyene haricinde fevkalâde bir mahkeme veyahut hüküm vermek selâhiyetini haiz komisyon teşkili katiyen caiz değildir. Fakat kanunen muay-yen olduğu vechile tâyini mevla ve tahkim caizdir.

Madde 90 — Hiçbir hakim hakimlik sıfatile devletin maaş-lı bir başka memuriyetini uhdesinde cemedemez.

Madde 91 — Umuru cezaiyede hukuku âmmeyi vikayeye me-mur müddei umumiler bulunacak ve bunların vezaif ve derecatı kanun ile tâyin kılınacaktır.

Dıvani Âli

Madde 92 — Dıvani Âli otuz âzadan mürekkeptir. Bunların onu Heyeti Âyan ve onu Şûrayı Devlet ve onu Mahkemeyi Temyiz

ve istinaf rüesa ve âzasından kur'a ile tefrik ve tâyin olunarak Heyeti Âyan dairesinde lüzum göründükçe ba iradei seniye akdolunur. Vazifesi vükelâ ile Mahkemei Temyiz rüesa ve âzasını ve zat ve hukuku şahane aleyhinde harekete ve Devleti bir hali muhataraya ilkaya tasaddi eyliyenlerin muhakemesidir.

Madde 93 — Divanı Âli ikiye münkasem olup biri dairei ithamiye ve biri divanı hükümdür. Daireyi ithamiye dokuz âzadan ibaret olup bunun üçü Heyeti Âyan ve üçü Divanı Temyiz ve İstinaf ve üçü Şûrayı Devlet âzasından Divanı Âliye alınacak âza içinden kur'a ile intihap olunur.

Madde 94 — Bu daire şikâyet olunan zevatın müttehem olup olmadığına sülûsanı ekseriyetile karar verir ve dairei ithamiyede bulunanlar divanı hükümde bulunamaz.

Madde 95 — Divanı hüküm yedisi Heyeti Âyan ve yedisi Divanı Temyiz ve İstinaf ve yedisi Şûrayı Devlet rüesa ve âzasından olmak üzere Divanı Âli âzasının yirmibir neferinden mürekkep olarak dairei ithamiye tarafından muhakemesi lâzım olduğuna karar verilmiş dâvalar hakkında âzayı mürettebenin sülûsanı ekseriyetile kat'iyen ve kavanini mevzuasına tatbikan hükmeder ve hükümleri kabili istinaf ve temyiz değildir.

Madde 96 — Tekâlifi Devletin hiçbiri bir kanun ile tâyin olunmadıkça vaz ve tevzi ve istihsal olunamaz.

Madde 97 — Devletin bütçesi varidat ve mesarifatı takribiyesini mübeyyin kanundur. Tekâlifi devletin vaz ve tevzi ve tahsil emrinde müstenit olacağı kanun budur.

Madde 98 — Bütçe yani muvazenei umumiye kanunu Meclisi Umumide madde be madde tetkik ve kabul olunur. Varidat ve mesarifatı muhammeninin müfredatını cami olmak üzere ana merbut olan cedveller nızamen tâyin olunan numunesine tevfikan aksam ve fusul ve mevaddı müteaddideye münkasem olarak bunların müzakeresi dahi fasıl fasıl icra edilir.

Madde 99 — Muvazenei umumiye kanunu müteallik olduğu senenin dühulünde mevkii icraya konulabilmek için lâyihası Hey'eti Mebusana Meclisi Umuminin küşadı akabinde ita olunur.

Madde 100 — Bir kanunu mahsus ile muayyen olmadıkça emvâli devletten muvazene haricinde sarfiyat caiz olamaz.

Madde 101 — Meclisi umuminin münakit bulunmadığı esnada esbabı mucbireyi fevkalâdeden dolayı muvazene haricinde masraf ihtiyarına lüzumu kavi tahakkuk eder ise mesuliyeti heyeti vükelâya ait olmak ve Meclisi Umuminin küşadı akibinde ana dair kanun lâyihası Meclisi Umumiye verilmek üzere o masrafın tesfiyesi için iktiza eden mebalîğin tarafı hazireti padişahiye arz ve istizan ile sadır olacak iradei seniye üzerine tedarik ve sarfı caiz olur.

Madde 102 — Muvazene kanununun hükmü bir seneye mahsustur. O senenin haricinde hükmü cari olamaz ancak bazı ahvalı fevkalâdeden dolayı Meclisi Mebusan muvazeneyi kararlaştırmaksızın fesih olunduğu halde hükmü bir seneyi tecavüz etmemek üzere bir kararname ile vükelâyı devlet ba iradei seniye seneyi sabıka muvazenesinin cereyanı ahkâmını Meclisi Mebusanın gelecek içtimasına kadar temdit ederler.

Madde 103 — Muhasebei kat'îye kanunu müteallik olduğu senenin varıdatından istihsal olunan mebalîğ ile yine o senenin mesarifatına vukubulan sarfiyatın miktarı hakikisini mübeyyin olarak bunun şekil ve taksimatı dahi muvazenei umumiye kanununa tamamilen mutabık olacaktır.

Madde 104 — Muhasebei kat'îye kanununun lâyihası müteallik olduğu senenin hitamındañ itibaren nihayet dört sene sonra Meclisi Umumiye ita olunur.

Madde 105 — Emvali devletin kabız ve sarfına memur olanların muhasebelerini rüiyet ve devairden tanzim olunan sal muhasebelerini tetkik ederek hulâsai tetkikat ve neticei mütalâatını her sene bir takriri mahsus ile Heyeti Mebusana arzylemek üzere bir Divanı Muhasebat teşkil olunacaktır. Bu divan her üç ayda bir kerre ahvali maliyeyi riyaseti vükelâ vasıtasile ba takrir tarafı hazireti padişahiye dahi arzeder.

Madde 106 — Divanı Muhasebatın âzası oniki kişiden mürettep olacak ve herbiri Heyeti Mebusandan ekseriyetle azlinin lüzumu tastik olunmadıkça memuriyetinde kaydı hayat ile kalmak üzere ba iradei seniye nasbolunacaktır.

Madde 107 — Divanı Muhasebat âzasının evsafı ve vezayifinin tafsilatı ve sureti istifa ve tepdil ve terakki ve tekaüdü ve akkâmının keyfiyeti teşkili bir nizamı mahsus ile tâyin olunacaktır.

V i l â y a t

Madde 108 — Vilâyatın usulü idaresi tevsii mezuniyet ve tefriki vezayif kaidesi üzerine müesses olup derecatı nizamı mahsus ile tâyin kılınacaktır.

Madde 109 — Vilâyat ve liva ve kaza merkezlerinde olan idare meclisleriyle senede bir defa merkezi vilâyette içtima eden Meclisi Umumi âzasının sureti intihabı bir kanunu mahsus ile tevsii olunacaktır.

Madde 110 — Vilâyat Mecalisi Umumiyesinin vezayifi yapılacak kanunu mahsusunda beyan olunacağı veçhile turuku meabir tanzimi ve itibar sandıklarının teşkili ve sanayi ve ticaret ve felâhatın teshili gibi umuru nafiaya müteallik mevad hakkında ve umuma ait maarif ve terbiyenin intişarı yolunda müzakerata şâmil olmakla beraber tekâlif ve mürettebatı miriyenin sureti tevzi ve istihsalinde ve muamelatı sairede kavanin ve nizamatı mevzua ahkâmına muhalif gördükleri ahvalin müteallik olduğu makam ve mevkilere tebliğile tashih ve ıslahı zımında arzı iştikâ etmek selâhiyetini dahi muhtevi olacaktır.

Madde 111 — Müsakkafat ve müstagillât ve nukudu mevkufe hasılatının şurutu vakfiyesi ve teamülü kadimi veçhile meşrutun lehine ve hayrat ve müberrata sarfolunmak üzere vasiyet edilen emvalin vasiyetnamelerinde muharrer olduğu üzere musalehine sarfına ve emvali eytamin nizamnamei mahsusı veçhile sureti idaresine nezaret etmek üzere her kazada her milletin bir cemaat meclisi bulunacak ve bu meclisler tanzim edilecek nizamatı mahsusası veçhile her milletin müntehap efradından mürekkep olacaktır. Ve mecalisi mezkûre mahalleri hükümetlerini ve vilâyat Mecalisi Umumiyesini kendülerine merci bilecektir.

Madde 112 — Umuru belediye dersaadet ve taşralarda bilintihap teşkil olunacak devairi belediye meclisleriyle idare olunacak ve bu dairelerin sureti teşkili ve vezaifi ve âzasının sureti intihabı kanunu mahsus ile tâyin kılınacaktır.

Mevaddı Şetta

Madde 113 — Mülkün bir cihetinde ihtilâl zuhur edeceğini müeyyid asar ve emarat görüldüğü halde hükümeti seniyenin o

mahalle mahsus olmak üzere muvakkaten (idarei örfiye) ilânına hakkı vardır. (İdarei örfiye) kavanin ve nizamati mülkiyenin muvakkaten tahtından ibaret olup (idarei örfiye) tahtında bulunan mahallin sureti idaresi nizamı mahsus ile tâyin olunacaktır. Hükümetin emniyetini ihlâl ettikleri idarei zabitanın tahkikatı mev-sukası üzerine sabit olanları memâliki mahrusaî şahaneden ihraç ve teb'id etmek münhasran zatı hazireti padişahinin yedi iktidarındadır.

Madde 114 — Osmanlı efradının kâffesince tahsili maarifin birinci mertebesi mecburi olacak ve bunun derecat ve teferrüatı nizamı mahsus ile tâyin kılınacaktır.

Madde 115 — Kanunu Esasinin bir maddesi bile hiçbir sebep ve bahane ile tatil veya icradan iskat edilemez.

Madde 116 — Kanunu Esasinin mevaddı mündericesinden bazılarının icabı hale ve vakte göre tagyir ve tadiline lüzumu sahih ve kat'i görüldüğü halde zikri atı şerait ile tadili caiz olabilir. Şöyleki ya Heyeti Vükelâ veya Heyeti Âyan veya Heyeti Mebusan tarafından işbu tadile dair bir teklif vukubulduğu halde evvelâ Meclisi Mebusanda azayı mürettebenin sülûsan ekseriyetile kabul Meclisi Âyanın kezalik sülûsan ekseriyetile tastik edildikten sonra iradei seniye dahi o merkezde sudur eder ise tadilâtı meşruha düsturulamel olur ve Kanunu Esasinin tadili teklif olunan bir maddesi berveçhi meşruh müzakeratı lâzimesinin icrasile iradei seniyesinin suduruna kadar hüküm ve kuvvetini kaip etmeksizin meriyülicra tutulur.

Madde 117 — Bir maddei kanuniyenin tefsiri lâzım geldikte umuru adliyeye müteallik ise tâyini manası Mahkemei Temyize ve idarei mülkiyeye dair ise Şurayı Devlete ve işbu Kanunu Esasiden ise Heyeti Âyana aittir.

Madde 118 — Elyevm düsturulamel bulunan nizamât ve teamül ve âdat ilerüde vazolunacak kavanin ve nizamât ile tadil veya ilga olunmadıkça meriyülicra olacaktır.

Madde 119 — Meclisi Umumiye dair olan fi 1- Şeval sene 93 tarihli talimatı muvakkatenin cereyanı ahkâmı yalnız birinci defa içtima edecek Meclisi Umuminin müddeti inikadiyesi hitamına kadar olup andan sonra hükmü carî değildir.